

POSTANOWIENIE

14 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska

na posiedzeniu niejawnym 14 grudnia 2023 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku Z.F.

z udziałem S.T., A.Ż., M.K., D.F. i G.C.

o ustanowienie służebności drogi koniecznej,

na skutek skargi kasacyjnej Z.F.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Ostrołęce

z 28 stycznia 2022 r., I Ca 232/20,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

**2. przyznaje i nakazuje wypłacić ze środków Skarbu Państwa -
Sądu Okręgowego w Ostrołęce na rzecz adwokata M.G. kwotę
360 (trzysta sześćdziesiąt) złotych, w tym VAT, tytułem kosztów
nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu
wnioskodawcy Z.F.**

(J.T.)

UZASADNIENIE

Wnioskodawca Z.F. wniósł skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego w Ostrołęce, wydanego na skutek apelacji uczestnika A.Ż. od postanowienia Sądu pierwszej instancji w sprawie o ustanowienie służebności drogi koniecznej, prowadzonej z udziałem także innych osób. Zaskarżenie objęło przy tym wyłącznie rozstrzygnięcie o wysokości wynagrodzenia zasądzonego od wnioskodawcy na rzecz uczestników, których nieruchomości obciążone zostały służebnościami.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przed przejściem do merytorycznej analizy przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania należało zbadać kwestię wstępną w postaci dopuszczalności skargi. Dotyczyła ona bowiem wyłącznie rozstrzygnięcia o należności pieniężnej zasądzonej tytułem wynagrodzenia (w kwocie 4713 zł), a nie samego ustanowienia służebności.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowały się dwa poglądy dotyczące tego, czy w razie zakwestionowania samej tylko wysokości wynagrodzenia za ustanowienie służebności, dopuszczalność skargi kasacyjnej jest zależna od wartości przedmiotu sporu.

Zgodnie z pierwszym z tych poglądów w przypadku, gdy w sprawie o ustanowienie służebności przedmiotem zaskarżenia jest jedynie orzeczenie dotyczące wysokości wynagrodzenia związanego z ustanowieniem tego prawa, o dopuszczalności skargi kasacyjnej w zakresie roszczenia pieniężnego, które może być dochodzone odrębnie na ogólnych zasadach, decyduje wartość przedmiotu sporu związana z wysokością roszczenia pieniężnego, która musi przekraczać wartość progową określoną w art. 398² § 1 zd. 1 k.p.c. (zob. postanowienia SN z:12 sierpnia 2015 r., II CSK 4/15, 2 lipca 2019 r., V CSK 56/19, i 5 lipca 2023 r., I CSK 6035/22).

Z kolei stosownie do drugiego poglądu sprawa dotycząca (wskutek niezaskarżenia pozostałej części orzeczenia) samego tylko rozstrzygnięcia w przedmiocie wysokości wynagrodzenia za ustanowienie służebności pozostaje sprawą z zakresu prawa rzeczowego, wobec czego skarga kasacyjna przysługuje w niej niezależnie od wartości przedmiotu sporu – na mocy art. 519¹ § 1 k.p.c. (zob. postanowienia SN z 17 lutego 2021 r., V CNP 19/20, oraz z 9 lipca 2021 r., II CSKP 138/21).

Za prawidłowy należy uznać pogląd drugi, gdyż przemawia za nim kilka względów.

Sprawa o ustanowienie służebności drogi koniecznej jest sprawą z zakresu prawa rzeczowego, której materialnoprawną podstawę stanowi art. 145 § 1 k.c. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli nieruchomości nie ma odpowiedniego dostępu do

drogi publicznej lub do należących do tej nieruchomości budynków gospodarskich, właściciel może żądać od właścicieli gruntów sąsiednich ustanowienia za wynagrodzeniem potrzebnej służebności drogowej (droga konieczna). Przedmiot tej sprawy został zatem normatywnie określony w ten sposób, że można żądać „ustanowienia za wynagrodzeniem” potrzebnej służebności. Oznacza to, że w jednym postępowaniu mają być rozstrzygnięte dwie powiązane z sobą kwestie: obciążenia nieruchomości ograniczonym prawem rzeczowym oraz zasądzenia wynagrodzenia, które dla właściciela gruntu stanowi ekwiwalent za dokonywane (konstytutywnym orzeczeniem) obciążenie nieruchomości służebnością drogi koniecznej.

Za nietrafne należy więc uznać stanowisko, że wynagrodzenia za sądowe ustanowienie służebności można dochodzić na drodze procesu; przeciwnie, wynagrodzenie to jest zasądzane jednorazowo i tylko w postępowaniu o ustanowienie służebności. Dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej powinna być zatem w badanym przypadku odnoszona do sprawy jako całości, bez odrębnego i odmiennego traktowania rozstrzygnięcia o ustanowieniu służebności oraz o zasądzeniu wynagrodzenia.

W art. 519¹ § 2 k.p.c., inaczej niż w sprawach procesowych, ustawodawca nie wskazał progowej wartości przedmiotu zaskarżenia warunkującej dopuszczalność skargi. Rozwiązanie to, choć może budzić pewne wątpliwości co do jego optymalności, jednoznacznie świadczy o tym, że skarga kasacyjna przysługuje w każdej sprawie z zakresu prawa rzeczowego. Skoro natomiast przedmiotem sprawy prowadzonej na podstawie art. 145 k.c. jest ustanowienie służebności drogi koniecznej za wynagrodzeniem, to w odniesieniu do każdego z tych rozstrzygnięć, jako objętego ramami sprawy z zakresu prawa rzeczowego, istnieje możliwość wniesienia skargi kasacyjnej. Stosowanie w omawianej sytuacji art. 398² § 1 zd. 1 k.p.c. nie jest uzasadnione, gdyż przepis ten dotyczy postępowania procesowego, a zasądzenie wynagrodzenia należy do przedmiotu sprawy nieprocesowej o ustanowienie służebności. Przywołany przepis nie może być przy tym stosowany odpowiednio na podstawie odesłania z art. 13 § 2 k.p.c., gdyż przepisy szczególne (w badanym przypadku: art. 519¹ § 2 k.p.c.) stanowią inaczej.

Przechodząc do oceny wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej wnioskodawcy do rozpoznania, należy zauważyć, że jako przyczynę kasacyjną skarżący wskazał oczywistą zasadność skargi. Nie przedstawił jednak wywodu mogącego przekonać o zaistnieniu przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., lecz poprzestał w istocie na wyrażeniu niezadowolenia z konieczności uiszczenia wynagrodzenia za ustanowienie służebności i odwołał się do treści oraz uzasadnienia jedynego zarzutu skargi. Z zarzutu tego wynika, że w ocenie wnioskodawcy zasądzenie wynagrodzenia było nieprawidłowe, gdyż skarżący jest osobą ubogą i jego sytuacja nie pozwala mu na uiszczenie wynagrodzenia, a ponadto przed rokiem 2002 przez 34 lata korzystał z drogi dojazdowej, która została następnie zagrodzona przez jednego z uczestników postępowania. Z wywodów skarżącego wynika przy tym, że nie kwestionuje on samej tylko wysokości wynagrodzenia i nie wskazuje, że jest ona nieodpowiednia, lecz uważa, że służebność powinna zostać ustanowiona nieodpłatnie.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przyczynie z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga wykazania niewątpliwej, widocznej *prima facie* sprzeczności przyjętej przez Sąd drugiej instancji wykładni lub zastosowania prawa z brzmieniem przepisów lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji prawa. Wnoszący skargę powinien więc zawrzeć w uzasadnieniu wniosku wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się "oczywista zasadność" skargi i przedstawić odpowiednie argumenty (postanowienie SN z 5 września 2008 r., I CZ 64/08). Do przyjęcia skargi do rozpoznania na podstawie wskazanej przyczyny kasacyjnej nie jest wystarczające samo kwalifikowane naruszenie prawa przez Sąd drugiej instancji. W art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. mowa bowiem o oczywistej zasadności skargi, a nie o trafności zarzutu. Przytoczone przez skarżącego okoliczności powinny zatem jednoznacznie wskazywać na to, że w zasadniczym postępowaniu skarga kasacyjna zostanie rozstrzygnięta na korzyść strony, która ją wniosła (postanowienie SN z 10 maja 2019 r., I CSK 768/18).

Argumentacja skarżącego nie przekonuje o tak rozumianej oczywistej zasadności wywiedzionej w sprawie skargi kasacyjnej. Skarżący nie wyjaśnił bowiem, jak (nieustalony w sprawie) brak środków na wykonanie obowiązku zapłaty wynagrodzenia bądź subiektywne postrzeganie wydanego w sprawie orzeczenia

jako nieprawidłowego, przekładają się na naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 145 § 1 k.c. i to naruszenie mające skutkować oczywistą koniecznością uchylenia zaskarżonego orzeczenia.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy uznał, że z motywów skargi kasacyjnej nie wynika, by zachodziły przyczyny określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., co uzasadniało odmowę przyjęcia tej skargi do rozpoznania. O wynagrodzeniu pełnomocnika reprezentującego skarżącego z urzędu orzeczono na podstawie § 5 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie stosowanego przez analogię (zob. postanowienia SN z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3767/22, i z 13 września 2023 r., I CSK 4563/22).

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono, jak w sentencji postanowienia.

(M.M.)

(R.G.)